

Uproszczone podejście do umów leasingu – uwarunkowania i skutki stosowania

Mikołaj Turzyński*

Streszczenie: *Cel* – analiza przypadku, w którym korzystający, stosując uproszczenie przewidziane przepisami ustawy o rachunkowości, klasyfikuje umowę na podstawie przepisów o podatku dochodowym jako leasing operacyjny, oraz ujmuje w księgach rachunkowych i wykazuje w sprawozdaniach finansowych na podstawie KSR 5. *Metodologia badania* – analiza komparatystyczna i interpretacja regulacji. *Wynik* – opracowanie elementów procesu ujmowania umów leasingu w jednostkach gospodarczych, które są uprawnione do stosowania uproszczeń. *Oryginalność/Wartość* – określenie skutków księgowych i ekonomicznych wyboru uproszczonych rozwiązań w obszarze leasingu.

Słowa kluczowe: leasing operacyjny, rachunkowość, prawo podatkowe

Wprowadzenie

Nowelizacja przepisów ustawy o rachunkowości (Dz.U. 2013, poz. 330, z późn. zm.) dopuszcza możliwość wyboru uproszczenia w klasyfikowaniu umów leasingu przez jednostki małe i jednostki sektora finansów publicznych, polegającego na zastosowaniu przepisów o podatku dochodowym (Ustawa o podatku dochodowym od osób prawnych, 2014; Ustawa o podatku dochodowym od osób fizycznych, 2012). Dotychczas do korzystania z takiego uproszczenia byli uprawnieni jedynie korzystający, których sprawozdania finansowe nie były objęte obowiązkiem badania. Oznacza to, że ustawodawca rozszerzył katalog podmiotów gospodarczych, które mogą klasyfikować umowy leasingu na podstawie przepisów podatkowych.

Celem niniejszego artykułu jest analiza stanu, w którym korzystający, stosując uproszczenie przewidziane przepisami ustawy o rachunkowości, klasyfikuje umowę na podstawie przepisów o podatku dochodowym jako leasing operacyjny (albo najem lub dzierżawę) oraz ujmuje w księgach rachunkowych i wykazuje w sprawozdaniach finansowych na podstawie Krajowego Standardu Rachunkowości nr 5 „Leasing, najem, dzierżawa”. Mimo zgodności klasyfikacyjnej umowy korzystający będzie uwzględniał różnice w księgowym i podatkowym ujęciu leasingu operacyjnego, zasadne jest więc zbadanie charakteru i zakresu tych różnic. Na potrzeby realizacji obranego celu w artykule przeprowadzono analizę:

- a) ekonomicznych skutków księgowej klasyfikacji umów leasingu,
- b) podmiotów uprawnionych do stosowania uproszczonej klasyfikacji umów leasingu,
- c) zakresu umów zaliczanych do umów leasingu z punktu widzenia przepisów o rachunkowości oraz o podatku dochodowym,

* dr hab. Mikołaj Turzyński, Uniwersytet Łódzki, Wydział Zarządzania, Katedra Rachunkowości, ul. Matejki 22/26, 90–237 Łódź, e-mail: mikolaj.turzynski@wp.pl

- d) formuł uproszczonej (podatkowej) klasyfikacji umów leasingu, skutkujących zaliczaniem większości umów do leasingu operacyjnego,
- e) skutków podatkowych i księgowych umów leasingu operacyjnego w kontekście wyboru uproszczonego podejścia podatkowego oraz podejścia bilansowego do klasyfikacji umów leasingu.

Problematyka traktowania umów leasingu w rachunkowości małych przedsiębiorstw była przedmiotem rozważań w pracach, np. M. Pielaszka (2008), W. Gosa i S. Hońko (2013).

1. Ekonomiczne konsekwencje księgowej klasyfikacji umów leasingu

Współczesny dyskurs rozwiązań rachunkowości w obszarze umów leasingu rozpoczął się wraz z upowszechnieniem ich stosowania w praktyce obrotu gospodarczego. Najważniejsza zmiana została wprowadzoną w 2000 r. nowelizacją ustawy o rachunkowości, która zapewniła - obowiązujący do dzisiaj – jednoznaczny podział umów na leasing finansowy i operacyjny. Przyjęto wówczas, że umowa spełniająca przynajmniej jeden z warunków wymienionych w art. 3, ust. 4 ustawy o rachunkowości będzie sklasyfikowana jako leasing finansowy. Ówczesna nowelizacja ustawy o rachunkowości (2000 r.) wprowadziła także uproszczenie, według którego korzystający, których sprawozdania finansowe nie były objęte obowiązkiem badania przez biegłego rewidenta, mogli stosować zasady klasyfikacji i ujęcia umów leasingu w księgach rachunkowych i sprawozdaniach zgodnie z przepisami zawartymi w prawie podatkowym. Obecnie grupa podmiotów uprawnionych do stosowania uproszczonej (podatkowej) klasyfikacji umów leasingu została istotnie rozszerzona o jednostki małe i jednostki sektora finansów publicznych, w tym również jednostki będące finansującymi w transakcjach leasingu (Dudek, 2015, s. 2–6).

Podejście charakterystyczne dla ustawy o rachunkowości jest ukierunkowane na zagwarantowanie ujawnienia w bilansie skutków finansowych (tzn. aktywów i zobowiązań) większości zawieranych umów leasingu. To podejście (bilansowe) jest zasadniczo odmienne od podejścia podatkowego nastawionego na wynikowe ujęcie skutków leasingu (tzn. kosztów i przychodów). Podejście bilansowe bazuje na kryterium sprawowania kontroli i osiągania zysków z przedmiotu leasingu (własności ekonomicznej), podatkowe podejście wynikowe – na kryterium własności prawnej. Wybór podejścia, oprócz skutków księgowych, powoduje określone konsekwencje ekonomiczne, wpływając na poziom zadłużenia i rentowności, przede wszystkim w jednostkach korzystających z leasingu (Turzyński, 2015, s. 15–16). Wpływ wyboru podejścia do klasyfikacji umów leasingu na rentowność aktywów i poziom długu korzystającego został przedstawiony na rysunku 1.

2. Pomiar efektywności a sprawozdawczość finansowa gmin

Biorąc pod uwagę fakt, że przepisy o rachunkowości dopuszczają stosowanie w celach bilansowych klasyfikacji umów leasingu wykorzystującej regulację podatku dochodowego, należy porównać definicje umów leasingu przyjęte w tych dwóch gałęziach prawa.

Według ustawy o rachunkowości przez umowę leasingu rozumie się umowę nazwaną w kodeksie cywilnym, a także każdą inną umowę zawartą na czas oznaczony, na mocy której jedna ze stron, zwana „finansującym”, oddaje do odpłatnego używania albo używania i pobierania pożytków drugiej stronie, zwanej „korzystającym” przedmiot leasingu,

którym są składniki aktywów, jak np. nieruchomości, urządzenia, maszyny, środki transportu, wartości niematerialne i prawne. Umowami leasingu są zatem również nazwane w kodeksie cywilnym umowy najmu i dzierżawy, zawarte na czas oznaczony. W zakresie umowy leasingu mogą też wchodzić dodatkowe (zależne) świadczenia związane z przedmiotem leasingu, jak np. utrzymanie lokali w stanie zdatnym do użytku (np. ogrzewanie, oświetlenie, woda, funkcjonowanie wind, utrzymanie czystości, ochrona) lub zapewnienie serwisu technicznego, oddanych w leasing maszyn i urządzeń. Przyjmuje się, że okres leasingu wynosi co najmniej 12 miesięcy. Jak wskazano, kontrakty uznawane za umowy leasingu z punktu widzenia rachunkowości są zawierane na czas oznaczony, natomiast umowy o używanie aktywów, które zostały zawarte na czas nieoznaczony są zaliczane – w myśl regulacji rachunkowości – do umów najmu lub dzierżawy, przy czym:

- umowa najmu – stanowi umowę, przez którą wynajmujący zobowiązuje się oddać najemcy rzecz do używania przez czas nieoznaczony (tzn. taki, który nie jest określony w umowie), a najemca zobowiązuje się płacić wynajmującemu umówiony czynsz,
- umowa dzierżawy – jest to umowa, przez którą wydzierżawiający zobowiązuje się oddać dzierżawcy rzecz do używania i pobierania pożytków przez czas nieoznaczony, a dzierżawca zobowiązuje się płacić wydzierżawiającemu umówiony czynsz.

Kryterium klasyfikacji umowy leasingu	
Własność ekonomiczna przedmiotu umowy leasingu	Własność prawna przedmiotu umowy leasingu
↓	↓
Podejście bilansowe	Podejście wynikowe (uproszczone podejście podatkowe)
↓	↓
Korzystający: – spadek rentowności aktywów, – wzrost długu.	Korzystający: – brak bezpośredniego wpływu na rentowność aktywów, – brak bezpośredniego wpływu na poziom zadłużenia.

Rysunek 1. Wpływ wyboru zasad klasyfikacji umów leasingu na rentowność aktywów i poziom długu korzystającego

Źródło: Turzyński (2015, s. 17).

W rozumieniu przepisów podatkowych umowa stanowi umowę leasingu, jeżeli została zawarta na czas oznaczony a suma ustalonych w niej opłat, pomniejszona o należny podatek od towarów i usług, odpowiada co najmniej wartości początkowej środków trwałych lub wartości niematerialnych i prawnych. Do sumy opłat zalicza się cenę, po której korzystający ma prawo nabyć przedmiot umowy po zakończeniu podstawowego okresu tej umowy, jeżeli cena ta została określona w umowie leasingu. Jeżeli umowa nie spełnia warunków określonych dla leasingu, wówczas skutki podatkowe są takie same, jak w przypadku najmu lub dzierżawy.

Analiza przepisów rachunkowości i prawa podatkowego w obszarze warunków charakterystycznych dla definicji umowy leasingu pozwala na wskazanie dwóch podstawowych kryteriów rozgraniczających leasing od najmu i dzierżawy. Są to kryterium czasu trwania umowy i kryterium spłaty wartości przedmiotu umowy.

Na rysunku 2. przedstawiono wpływ tych kryteriów na możliwość zaliczania umów o używanie aktywów do umów leasingu albo najmu lub dzierżawy.

		Kryterium czasu trwania umowy	
		Zawarcie umowy na czas oznaczony	Zawarcie umowy na czas nieoznaczony
Kryterium spłaty wartości przedmiotu umowy	Brak spłaty wartości przedmiotu umowy leasingu	Przepisy podatkowe – umowa najmu lub dzierżawy Rachunkowość – umowa leasingu	Przepisy podatkowe – umowa najmu lub dzierżawy Rachunkowość – umowa najmu lub dzierżawy
	Spłata wartości przedmiotu umowy	Przepisy podatkowe - umowa leasingu Rachunkowość – umowa leasingu	Przepisy podatkowe – umowa najmu lub dzierżawy Rachunkowość – umowa najmu lub dzierżawy

Rysunek 2. Kryteria zaliczania umów o używanie aktywów do umów leasingu albo najmu lub dzierżawy

Źródło: Turzyński (2015, s. 19).

3. Warunki zaliczania umów leasingu do leasingu o charakterze operacyjnym w świetle przepisów o podatku dochodowym

Kolejnym etapem – po ocenie możliwości zaliczania rozpatrywanej umowy o używanie aktywów do umów leasingu albo najmu lub dzierżawy – jest jej kwalifikacja się na podstawie przepisów o podatku dochodowym. Biorąc je pod uwagę należy wskazać, że w praktyce obrotu gospodarczego dominuje leasingu operacyjny. Przepisy o podatku dochodowym przewidują, że umowa leasingu jest traktowana jako umowa leasingu operacyjnego, jeżeli są spełnione następujące warunki:

- umowa została zawarta na czas oznaczony, stanowiący co najmniej 40% normatywnego okresu amortyzacji, a jej przedmiotem są podlegające odpisom amortyzacyjnym rzeczy ruchome lub wartości niematerialne i prawne albo została zawarta na okres co najmniej 10 lat – w przypadku umów zawartych przed 1 stycznia 2013 r., lub na 5 lat – w przypadku umów zawartych po 1 stycznia 2013 r., których przedmiotem są nieruchomości podlegające odpisom amortyzacyjnym, oraz
- suma umownych opłat, pomniejszona o należny podatek od towarów i usług, odpowiada co najmniej wartości początkowej środków trwałych lub wartości niematerialnych i prawnych, a w przypadku zawarcia, przez finansującego po 1 stycznia 2013 r. następnej umowy leasingu środka trwałego lub wartości niematerialnej i prawnej, będących uprzednio przedmiotem takiej umowy, odpowiada co najmniej jego wartości rynkowej z dnia zawarcia następnej umowy leasingu,
- finansujący w dniu zawarcia umowy leasingu nie korzysta ze zwolnień w podatku dochodowym.

4. Skutki podatkowe i księgowość dla korzystającego w podstawowym okresie umowy leasingu operacyjnego

Dla korzystających opłata leasingowa będzie w całości (w wysokości określonej w umowie) stanowiła koszt uzyskania przychodów. Korzystający w przypadku umów leasingu o charakterze operacyjnym nie dokonuje odpisów amortyzacyjnych od wartości początkowej przedmiotu leasingu. Na potrzeby rachunkowości korzystający zalicza opłaty leasingowe z tytułu umowy leasingu operacyjnego do kosztów podstawowej działalności operacyjnej lub pozostałych kosztów operacyjnych, ewentualnie do kosztów wytworzenia, ogólnego zarządu lub sprzedaży bądź do pozostałych kosztów operacyjnych. Opłaty te ustala się metodą liniową i zalicza równomiernie do kosztów poszczególnych miesięcy lub kwartałów objętych okresem leasingu. Jeżeli jednak inny sposób rozłożenia opłat leasingowych lepiej odzwierciedla rozkład w czasie korzyści czerpanych przez korzystającego z przedmiotu umowy, to może on być także stosowany. Korzystający nie wykazuje przedmiotu leasingu jako składnika aktywów.

Zasadniczą różnicą między podatkowym a księgowym ujęciem leasingu operacyjnego u korzystającego jest sposób ujmowania kosztów z tytułu opłat leasingowych. Przepisy o podatku dochodowym akceptują jako koszty uzyskania przychodu kwoty wynikające z faktur, regulacje rachunkowości wymagają natomiast równomiernego obciążania rachunku zysków i strat kosztami. Jeżeli jednak strony umowy uzgodnią opłaty za leasing jednakowe na przestrzeni całego okresu leasingu, wskazana różnica nie będzie występowała.

W sytuacji, gdyby jednostka wybrała podejście bilansowe do klasyfikacji umów leasingu zamiast uproszczonego podejścia podatkowego (podejścia wynikowego), to powinna ująć:

- aktywa trwałe lub wartości niematerialne i prawne w wartości przedmiotu umowy leasingu finansowego,
- zobowiązanie finansowe z tytułu umowy leasingu finansowego,
- koszty z tytułu odpisów amortyzacyjnych od przedmiotu umowy,
- koszty finansowe z tytułu części odsetkowej opłaty leasingowej,
- część kapitałową opłaty leasingowej jako spłatę zobowiązania z tytułu umowy leasingu finansowego.

Wybór podejścia bilansowego zamiast wynikowego wpływa na zwiększenie poziomu zadłużenia oraz obniżenie stopy zwrotu z aktywów. Zwiększeniu ulega przy tym suma bilansowa u korzystającego.

5. Skutki podatkowe i księgowość dla finansującego w podstawowym okresie umowy leasingu

Zgodnie z przepisami o podatku dochodowym przychody finansującego z tytułu umów leasingu operacyjnego, jako usług rozliczanych w okresach rozliczeniowych są uznawane za przychody należne na dzień, w którym należności wynikające z tych umów stają się wymagalne. Finansujący dokonuje odpisów amortyzacyjnych w celach podatkowych od wartości przedmiotu leasingu operacyjnego.

Na potrzeby rachunkowości opłata z tytułu leasingu operacyjnego jest przychodem finansującego. Zgodnie z regulacjami rachunkowości, przychody z tytułu opłat za leasing zalicza w jednakowej wysokości (równomiernie) się do poszczególnych miesięcy lub kwartałów.

tałów objętych okresem leasingu. Jeżeli jednak inny sposób rozłożenia opłat leasingowych lepiej odzwierciedla ich uzyskiwanie w czasie, to może on być także stosowany. Finansujący obejmuje przedmiot umowy leasingu operacyjnego w swojej ewidencji środków trwałych lub wartości niematerialnych i prawnych oraz dokonuje od niego odpisów amortyzacyjnych zgodnie z zasadami przyjętymi dla podobnych składników aktywów.

Pobraną przez finansującego opłatę za zawarcie umowy i opłatę wstępną rozlicza się równomiernie w taki sam sposób, jak opłaty podstawowe. Wymaga to ujęcia tych opłat, jako rozliczenia międzyokresowego przychodów i stopniowego jej odnoszenia do przychodów właściwego okresu przez czas przewidziany umową leasingu.

Podstawową różnicą między podatkowym i księgowym ujęciem umów leasingu operacyjnego u finansującego jest kwestia rozliczania przychodów z tytułu opłat leasingowych. W myśl przepisów o podatku dochodowym przychód bezpośrednio wynika z kwoty określonej na fakturze, natomiast regulacje rachunkowości wymagają stopniowego rozliczania przychodów w czasie trwania umowy leasingu. Różnica ta nie wystąpi, jeżeli – jak wspomniano – w umowie będą określone opłaty leasingowe w jednakowej wysokości w całym okresie umowy. Kolejna różnica dotyczy przyjętych przez jednostkę rozwiązań w zakresie amortyzacji księgowej i podatkowej.

Uwagi końcowe

Nowelizacja ustawy o rachunkowości z 23 lipca 2015 r., która weszła w życie 23 września 2015 r., rozszerzyła katalog uproszczeń w zakresie leasingu dla większości małych jednostek oraz jednostek samorządu terytorialnego. Będą one mogły korzystać z zasad kwalifikacji umów leasingu obowiązujących w przepisach podatkowych. Według dotychczasowego stanu prawnego jednostki, których sprawozdanie finansowe podlegało badaniu zgodnie z art. 64, ust. 1, były zobowiązane do kwalifikowania umów leasingu według przepisów art. 3, ust. 4 i 5 ustawy o rachunkowości. Wprowadzona zmiana pozwoliła większej liczbie jednostek skorzystać z uproszczeń w klasyfikowaniu umów leasingu. Proces ujmowania umów leasingu w jednostkach gospodarczych, które są uprawnione do stosowania uproszczeń w tym zakresie przedstawia się następująco:

- identyfikacja umowy o użytkowanie aktywów jako umowy leasingu (albo umowy najmu lub dzierżawy),
- kwalifikacja umowy jako leasingu operacyjnego lub finansowego, jeżeli korzystający stosuje przepisy o podatku dochodowym, zazwyczaj zalicza się umowę do leasingu operacyjnego, natomiast gdy korzystający stosuje kwalifikację na podstawie analizy warunków umowy w myśl art. 3, ust. 4 ustawy o rachunkowości – umowa przeważnie stanowi leasing finansowy,
- ujęcie umów leasingu operacyjnego i finansowego w księgach rachunkowych i wykazanie w sprawozdaniu finansowym z wykorzystaniem wytycznych Krajowego Standardu Rachunkowości „Leasing, najem i dzierżawa” (KSR 5).

Należy zauważyć, że dozwolone przepisami ustawy o rachunkowości uproszczenia w obszarze umów leasingu dotyczą wyłącznie kwalifikacji tych umów i nie wskazują na możliwość ich uproszczonej wyceny, ewidencji i wykazywania w sprawozdaniach finansowych. Oznacza to, że te etapy będą realizowane na podstawie regulacji Krajowego Standardu Rachunkowości nr 5 „Leasing, najem i dzierżawa”. Zastosowanie uproszczeń w kwalifikowaniu umów leasingu przez jednostki, w których użytkowane na podstawie

umów leasingu środki trwałe lub wartości niematerialne stanowią istotny składnik aktywów, może powodować naruszenie zasad rachunkowości:

- zasady wyższości treści ekonomicznej nad formą prawną – bilanse stron umowy nie przedstawiają prawdziwego i rzetelnego obrazu, bowiem u korzystającego nie są ujęte stosowne aktywa i zobowiązania z tytułu zawartych umów leasingu, a u finansującego są wykazywane środki trwałe oraz wartości niematerialne i prawne zamiast należności,
- zasady ostrożnej wyceny – korzystający zaniża wartość zobowiązań w bilansie, odstępując od wykazywania zobowiązań z tytułu leasingu.

Wybór uproszczeń powinien być więc każdorazowo poprzedzony analizą wpływu podatkowej lub bilansowej klasyfikacji leasingu na sytuację majątkową, finansową i wynik finansowy jednostki.

Odłącznym wyzwaniem, przed którym stają jednostki korzystające z umów leasingu jako źródła finansowania, instytucje stanowiące krajowe standardy rachunkowości oraz ustawodawca jest wprowadzenie MSSF 16 „Leasing”, który od 1 stycznia 2019 r. ma zastąpić MSR 17 „Leasing”.

Literatura

- Dudek, J. (2015). Nowelizacja ustawy o rachunkowości – z dużej chmury mały deszcz. *Rachunkowość*, 11, 2–5.
- Gos, W., Hońko, S. (2013). Rachunkowość małych przedsiębiorstw – diagnoza i propozycje modyfikacji prawa bilansowego. *Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu*, 313, 35–45.
- International Financial Reporting Standard, IFRS 16 Leases* (2016). London: IFRS Foundation.
- Międzynarodowy Standard Rachunkowości nr 17 „Leasing” (2014). W: *Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej*. Warszawa, Londyn: SKwP.
- Pielaszek, M. (2008). Pożądane kierunki zmian w rachunkowości małych i średnich przedsiębiorstw. Wyniki badań ankietowych SKwP w latach 2004–2006, *Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości*, 47 (103), 121–127.
- Turzyński, M. (2015). Umowa leasingu operacyjnego – rachunkowość a podatki. *Rachunkowość*, 11, 15–25.
- Uchwała nr 16/11 Komitetu Standardów Rachunkowości z dnia 13.12.2011 r. w sprawie przyjęcia znowelizowanego Krajowego Standardu Rachunkowości nr 5 „Leasing, najem i dzierżawa”. Dz.Urz. Min. Fin. 2011, nr 9, poz. 52.
- Ustawa z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości. Dz.U. 2013, poz. 330, z późn. zm.
- Ustawa z dnia 15 lutego 1992 r. o podatku dochodowym od osób prawnych. Dz.U. 2014, poz. 851, z późn. zm.
- Ustawa z dnia 16 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych. Dz.U. 2012, poz. 361, z późn. zm.

SIMPLIFIED ACCOUNTING LEASES: DETERMINANTS AND CONSEQUENCES OF THE USE

Abstract: *Purpose* – analysis of the case in which the lessee, using the simplification provided for in the Act on accounting, classified contract under the provisions of the income tax as operating leases and are recognized in the accounting records and presented in the financial statements based on KSR 5. *Design/Methodology/Approach* – comparatistic and interpretation of the regulations. *Findings* – working of the process of accounting for leases in the business units, which are entitled to the use of simplifications. *Originality/Value* – determination of the effects of accounting and business simplified solutions in the area of leasing.

Keywords: operating leases, accounting, tax law

Cytowanie

- Turzyński, M. (2016). Uproszczone podejście do umów leasingu – uwarunkowania i skutki stosowania. *Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia*, 2/2 (80), 185–191. DOI: 10.18276/frfu.2016.2.80/2-20; www.wneiz.pl/frfu.